

Veiledning om særlige grunner

VEILEDNING | SIST ENDRA: 18.03.2021

Utdanningsdirektoratet har mottatt mange henvendelser fra statsforvalterne¹. I lys av Sivilombudsmannens uttalelse (SOM 2019/561), ønsker dere avklart hva som ligger i at «særlige grunner» gjør det «urimeleg» å avvise en skolemiljøsak, jf. opplæringsloven § 9 A-6 andre ledd andre punktum.

Utdanningsdirektoratet har laget en veiledning om dette.

Gjelder

- [Opplæringslova - Kapittel 9 A Elevane sitt skolemiljø](#)
- [Opplæringslova - § 9 A-6 Statsforvaltaren si handheving av aktivitetsplikta i enkeltsaker](#)

Når gjør særlige grunner det urimelig å avvise skolemiljø saker?

1. Avvisningsreglene i skolemiljø saker

Dersom en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, kan eleven eller foreldrene melde saken til statsforvalteren etter at saken er tatt opp med rektor. Som hovedregel skal statsforvalteren da avgjøre om aktivitetsplikten etter opplæringsloven (oppl.) §§ 9 A-4 og 9 A-5 er oppfylt².

I noen tilfeller skal likevel statsforvalteren avvise en mottatt melding om skolemiljø. Dette gjelder hvis

- saken ikke er tatt opp med rektor,

- det er under én uke siden saken ble tatt opp, og
- saken ikke gjelder skolemiljøet på den skolen der eleven går når saken blir meldt til statsforvalteren.

Selv om det er grunnlag for å avvise saken, må statsforvalteren likevel behandle saken hvis «særlege grunnar» gjør dette urimelig³. Sivilombudsmannen har uttalt seg om rekkevidden av avvissingsreglene⁴. Sivilombudsmannen har blant annet understreket at saker som gjelder skolemiljøet på en annen skole enn den eleven går på når saken blir meldt til statsforvalteren, ikke kan avvises før det er vurdert om det finnes særlige grunner til å realitetsbehandle.

Vi skal se nærmere på hva som ligger i at «særlege grunnar» gjør det «urimeleg» å avvise en skolemiljøsak.

2. Hva ligger i «særlege grunnar»? Momenter i en helhetsvurdering

Hva som ligger i «særlege grunnar» beror på en skjønnsmessig og konkret helhetsvurdering. I forarbeidene til opplæringsloven⁵ står det blant annet at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i statsforvalterens saksbehandling, og at dette også gjelder i forbindelse med spørsmålet om avvissing av saken.

Bortsett fra dette er det ikke utdypet nærmere i verken lovteksten eller i forarbeidene hva som kan tenkes å utgjøre en særlig grunn. Ordlyden «særlege» tilsier likevel at det er en høy terskel for å gjøre unntak fra hovedregelen om å avvise meldingen der vilkårene for avvissing som nevnt i pkt. 1 er oppfylt. Støtte for den høye terskelen følger også av NOU 2019: 23 Ny opplæringslov.⁶ Her står det at

«[o]rdlyden «særlege grunnar» innebærer at saker som er svært alvorlige eller tidssensitive, kan tas til behandling. Det skal være en viss terskel for å ta en sak til behandling når vilkårene for avvissing er oppfylt. Unntaket «særlege grunnar» gjelder for begge avvissingsgrunnlagene. Ettersom håndhevingsordningen er en hjelpeordning, skal det mye til for å ta saker som gjelder miljøet på skoler hvor eleven ikke lenger går, til behandling. Det kan likevel unntaksvis være særlige grunner til å realitetsbehandle slike saker, for eksempel dersom det er en svært alvorlig sak og det har særlig stor betydning for elevens mulighet til å få det trygt og godt på den «nye» skolen at saken behandles [vår utheving].»

Nedenfor har vi skissert noen sentrale momenter som kan inngå i helhetsvurderingen av om det av særlige grunner er urimelig å avvise en sak. Vi understreker at denne listen ikke er uttømmende.

Alvorlige krenkelser

Jo mer alvorlige krenkelser eleven har blitt utsatt for, desto mer vil dette kunne tale for at det foreligger særlige grunner som gjør det urimelig å avvise saken. Hva som kan sies å være en alvorlig krenkelse, må vurderes objektivt ut fra hva som normalt vil anses som en alvorlig krenkelse. At en elev subjektivt føler at krenkelsene han eller hun er utsatt for er alvorlige, er derfor ikke alene tilstrekkelig for å legge til grunn at

krenkelsene er alvorlige.

Krenkelsens alvorlighet bør også ses i sammenheng med hvilke virkninger krenkelsene har hatt for eleven. Ofte vil eleven som har meldt skolemiljøsak, kunne oppleve at han eller hun som følge av krenkelsene på sin tidligere skole fortsatt har det utrygt på sin «nye» skole. Det kan også være at vedkommende ikke lenger går på skole, men fortsatt er fysisk og/eller psykisk plaget av krenkelsene han eller hun ble utsatt for. Disse forholdene vil kunne trekkes inn i vurderingen av om det foreligger særlige grunner.

Et viktig poeng er at hvis eleven som har meldt saken, fortsatt er preget av skolemiljøet på sin tidligere skole, gjelder aktivitetsplikten like fullt for den nye skolen⁷. Det at eleven har et utrygt skolemiljø som følge av krenkelser som har skjedd på den andre skolen, skal ivaretas av aktivitetsplikten til den nye skolen. Eleven har også mulighet til å melde ny sak til statsforvalteren. Disse forholdene kan også trekkes inn i vurderingen av om det foreligger særlige grunner.

Krenkelsens alvorlighet må ses i sammenheng med tidsaspektet. Selv om krenkelsene isolert sett ikke er alvorlige nok, kan de bli det hvis de foregår over lang tid. Jo lenger krenkelsene har foregått på den forrige skolen, desto mer vil det kunne tale i retning av at det foreligger særlige grunner. Men dette er ikke i seg selv avgjørende. Noen krenkelser er såpass grove at de må anses som alvorlige selv om de bare har skjedd ved ett enkeltstående tilfelle. Eksempler på dette er grov vold, seksuelt overgrep, drapsforsøk, mv.

Om meldingen tar opp forhold som faller utenfor håndhevningsordningen

Et annet moment er om klagen tar opp forhold som ikke er så godt egnet til å løses gjennom en realitetsbehandling av saken. Hvis eleven eller foreldrene tar opp forhold som ikke bare berører deres sak, men også andre elever generelt på skolen, vil dette i utgangspunktet kunne være forhold som er bedre egnet til å inngå i en vurdering av om statsforvalteren skal føre tilsyn med kommunen/fylkeskommunen, enn i en realitetsbehandling av den konkrete saken. Det kan også være at saken inneholder forhold som bare berører skolemiljøet indirekte, for eksempel utfordringer knyttet til spesialundervisning, tilpasset opplæring, mv.

3. Særlig om barnets beste som et tungtveiende moment i helhetsvurderingen

For å gjøre unntak fra avvisningsreglene, må statsforvalteren i hvert enkelt tilfelle vurdere om de særlige grunnene gjør det «urimeleg» å avvise saken. Barnets beste er et grunnleggende hensyn i denne vurderingen. Dette følger av Grunnloven, Barnekonvensjonen og opplæringsloven⁸.

En viktig forutsetning for å kunne vurdere barnets beste, er at eleven blir hørt⁹. Statsforvalteren må derfor sørge for at eleven får mulighet til å bli hørt, enten direkte eller indirekte gjennom foreldrene hvis sakens forhold tilsier at det er forsvarlig.

Når det skal vurderes om «særlige grunner» gjør det «urimeleg» å avvise saken, må statsforvalteren gjøre en barnets beste-vurdering i den konkrete saken. Dette innebærer at statsforvalteren 1) må gjøre en

selvstendig vurdering av hva som best ivaretar elevens interesser (optimaliseringsnormen), og 2) deretter undersøke om det foreligger andre tungtveiende grunner til å fravike den løsningen som best ivaretar elevens interesser (avveiningsnormen)¹⁰.

Optimaliseringsnormen

Barnekomitéen har angitt en ikke-uttømmende liste over relevante momenter som kan inngå i vurderingen av hva som er til barnets beste¹¹. Utdanningsdirektoratet har også laget en veileder om dette¹². Vi viser særlig til de relevante momentene som er listet opp i pkt. 4.1 i veilederen.

I skolemiljø saker vil en realitetsbehandling av saken blant annet kunne være til elevens beste fordi det kan føre til en anerkjennelse av utfordringene eleven har opplevd på skolen. Videre kan eleven oppleve en form for oppreisning og støtte for den behandlingen han eller hun har opplevd å få på skolen. Behandlingen av saken vil på denne måten også kunne bidra til at eleven kan legge saken bak seg. Her er det imidlertid verdt å merke seg at utfallet av en eventuell realitetsbehandling av saken på ingen måte er gitt. Sett i lys av den sårbare situasjonen eleven befinner seg i, må statsforvalteren derfor vurdere om en realitetsbehandling vil kunne gi eleven urealistiske forventninger, som igjen kan oppleves belastende for eleven.

Avveiningsnormen

Etter å ha kartlagt hva som er til elevens beste i den konkrete saken, må statsforvalteren veie dette hensynet opp mot andre hensyn¹³. I skolemiljø saker må særlig hensynet til den eleven som har meldt saken, veies opp mot hensynet til andre elever. Generelt sett tilsier hensynet til andre elevers beste at terskelen for å behandle saker der eleven ikke lenger går på skolen, skal være høy. Hensynet til andre elevers beste tilsier at myndighetene bruker ressursene sine i saker der de faktisk kan endre og gjøre noe med et aktuelt skolemiljø.

Fotnoter

¹ Vi viser blant annet til e-poster fra Statsforvalteren i Oslo og Viken og Statsforvalteren i Vestfold og Telemark datert henholdsvis 11.12.2019, 18.12.2019 og 10.02.2020.

² Oppl. § 9 A-6 første og andre ledd.

³ Oppl. § 9 A-6 andre ledd andre punktum.

⁴ SOM 2019/561.

⁵ Innst. 302 L (2016-2017): Håndhevingsordning for oppfølging av aktivitetsplikten.

⁶ NOU 2019:23: Ny opplæringslov s. 733. Selv om dette er som en etterarbeider å regne, foreslår utvalget en videreføring av gjeldende rett for avvisningsreglene.

⁷ Oppl. §§ 9 A-4 og 9 A-5. Prop. 57 (2016-2017) s. 26. Rundskriv Udir-3-2017 pkt. 6.2.

⁸ GrL. § 104, barnekonvensjonen art. 3 og oppl. § 9 A-6 tredje ledd.

⁹ Barnekonvensjon art. 12 og opplæringsloven § 9 A-6 tredje ledd.

¹⁰ Høyesterett har skissert hvordan denne vurderingen skal gjøres i Rt. 2015 s. 93 (Maria-dommen).

I avsnitt 65 skriver de at «Artikkel 3 nr. 1 er [...] en prosedyrebestemmelse, i den forstand at avgjørelser som gjelder barn, både må vise at barnets interesser er identifisert, og hvordan de er veiet mot andre hensyn. I avsnitt 36-40 utdyper Barnekomiteen selve normen.»

¹¹ General Comment No. 14 avsnitt 52-79.

¹² Veiledning til bruk av barnekonvensjonen i saksbehandlingen.

¹³ I Rt. 2015 s. 93 (Maria-dommen) skriver Høyesterett at «Det fremgår at hensynet til barnet ikke er det eneste, og heller ikke alltid det avgjørende, jf. her også plenumsdommen i Rt-2012-1985 avsnitt 134-136. Men komiteen understreker at ved avveiningen mot andre interesser skal hensynet til barnets beste ha stor vekt – det er ikke bare ett av flere momenter i en helhetsvurdering: Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen.»